

VÄGSJÄL

ARKEOLOGI LÄNGS VÄG 117 I HALLAND

UTSKRIFT 15

UTSKRIFT 15

VÄGSJÄL
Arkeologi längs Väg 117

Red. Per Wranning

Vägsjäl tillägnas minnet av Magnus Svensson och Tore Artelius.

Utskrift ges ut av Stiftelsen Hallands Länsmuseum, Kulturmiljö Halland

Detta är nr 15 i en löpande serie

Postadress: Kulturmiljö Halland, Bastionsgatan 3, 302 43 Halmstad

Telefon: 035-19 26 00

E-post: kansli@kulturmiljohalland.se

Hemsida: www.kulturmiljohalland.se

Form och Layout: Anders Andersson

©2019 Kulturmiljö Halland och författarna

ISBN 91-85720-61-5

Tryck: Åbergs tryckeri AB, Tomelilla 2019

Innehåll

LENNART CARLIE:

Väg 117 – en gammal väg i ny tappning 13

OLA KADEFORS:

Stenålder vid Ebbarps hög 33

TORE PÄSSE:

Pollenanalytiska resultat från Årnabergsjön 41

MAGNUS SVENSSON:

What time is it? – Being Mesolithic during the Neolithic 45

LINN NORDVALL:

Hus med nedsänkt golv – funktion eller tradition? 71

CAROLINE ARCINI, TORBJÖRN BRORSSON & PER WRANNING:

Tjärby Norra – Ett förromerskt gravfält med ovanliga traditioner 97

TORBJÖRN BRORSSON:

Människor från andra sidan havet – den förromerska keramiken från
gravfältet i Tjärby Norra 129

PER WRANNING:

Mikroregional byggnadstradition under romersk järnålder 153

ANDERS HÅKANSSON:

Skogaby under den tidigmedeltida agrara expansionen 179

ANDERS HÅKANSSON:

En Alsengem i Skogaby 209

Linn Nordvall:

Hus med nedsänkt golv – funktion eller tradition?

Inför anläggandet av nya Väg 117, i Laholms kommun, framkom vid undersökningen av lokalen Tjärby Södra (RAÄ 69, Tjärby socken) 2007 två stycken hus med nedsänkta golv från senneolitikum och den tidiga delen av äldre bronsålder (cirka 2300 – 1500 BC). Under den aktuella tiden uppfördes i Skandinavien hus med en tvåskeppig konstruktion (mesula). Vissa av dessa hus har byggts så att hela eller en del av golvet har varit nedsänkt. Storleksmässigt kan husen skilja sig mycket åt men det som verkar förena konstruktionens storlek med storleken på dess nedsänkta golv, är längden på huset. Mindre hus, cirka 10 meter långa, har oftast haft ett helt nedsänkt golv till skillnad från längre hus, vilka har haft delvis nedsänkta golv. I Halland finner vi samtliga typer. De båda byggnaderna i Tjärby (hus 7 och 12) var av långhustyp med mesulakonstruktion och den nedsänkta golvdelen var placerad i husens västra del. Denna typ av hus är relativt sparsamt beforskad och lämningar av dessa hus har i det halländska länet tidigare inte behandlats i någon större utsträckning. Vid en första anblick kan antalet lämningar tros vara få men vid en arkivgenomgång av tidigare arkeologiska undersökningar i södra Halland, upp till och med socknarna Stafsinge, Vinberg, Alfshög, Vessige, Drängsered och Kinnared (figur 1), framträder en relativt rik förekomst av hus med nedsänkt golv. Men varför har golvet sänkts ner under markytan, gjordes detta för en specifik funktion eller var det kulturellt betingat?

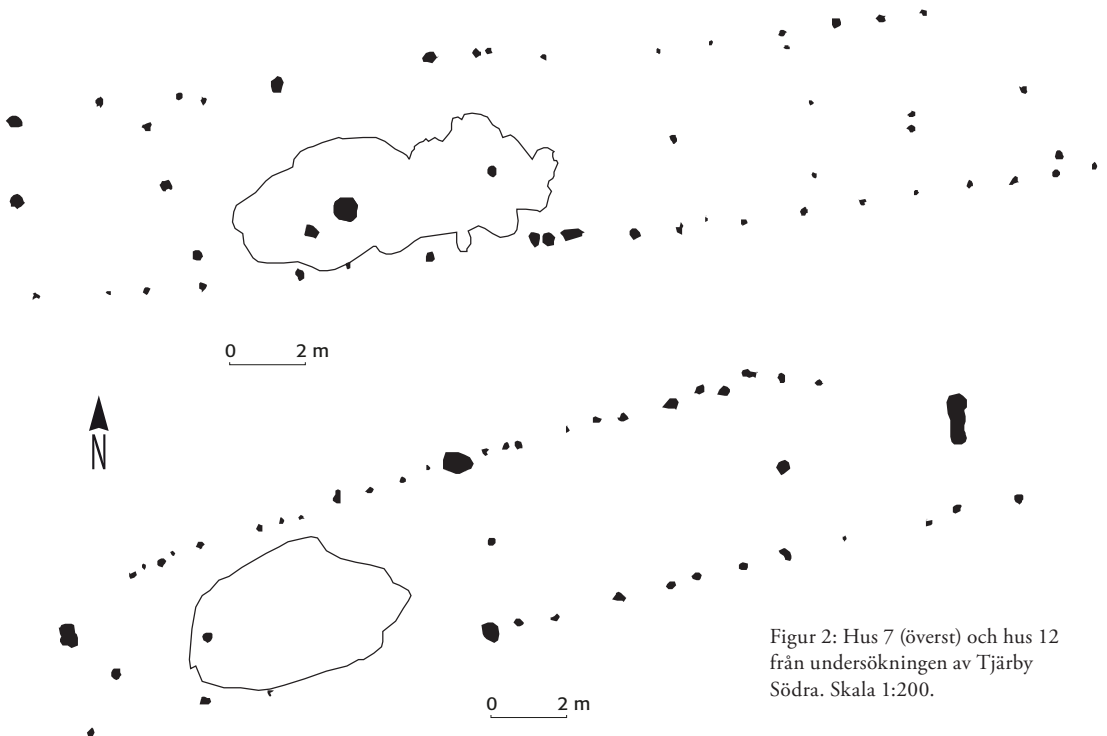
Föreliggande artikel är ett försök till att närmare förstå hustypen och vilka funktioner och/eller kulturella betingelser som kan vara förbundna med hustypen. Avstamp tas i resultaten från undersökningarna inom Väg 117-projektet och mer specifikt de två huslämningar som kom att undersökas inom Tjärby Södra. Härifrån vidgar vi blicken till andra platser inom södra Halland (se figur 1) där liknande hus har undersökts och försöker nära oss en förståelse för husens konstruktion och funktion för cirka 4000 år sedan.

Figur 1: Figuren visar samtliga socknar och lokaler med hus med nedsänkt golv som redovisas i artikeln. Studien omfattar samtliga socknar söder och väster om röd streckad linje.

Tjärby Södra och dess hus med nedsänkt golv

Vi tar ansats i en kort beskrivning av de två husen i Tjärby, vilka benämns hus 7 och hus 12 (figur 2). Artikeln och beskrivningarna kommer inte beröra kringliggande anläggningar i någon större mån då det i många fall saknas tydliga och relevanta samtida anläggningar. De två husen var uppförda på slättmark och de bevarade spåren efter hus 7 visade en byggnad som har varit minst 28,5 meter lång och 5,5 meter bred. Några stolphål för gavelpartierna identifierades inte, varför dess totala längd inte kan anges med säkerhet (förutsatt att sådana har funnits). Husets nedsänkta golvdal var placerad mellan den andra och den fjärde av de sammanlagt sex bevarade stolphålen till de takbärande stolparna. Ytmåtten på det nedsänkta golvet uppmättes till 8,7 x 3,2 meter. Tyvärr saknas det uppgifter om dess djup. Här fanns emellertid ett primärt avsatt golvlager i dess västra del, vilket täckte en yta motsvarande 5 x 2,5 meter. Centralt i detta lager fanns också en mindre härd. Fyndmässigt utmärker sig huset genom det rakväggiga cylindriska kärlet med vulst strax under mynningen, vilket hade deponerats i en avlång nedgrävning, enkom för kärlet, i linje med husets södra vägg (figur 3). Kärlet synes ha deponerats som en medveten handling och utgör därmed en offernedläggelse. I övrigt framkom enstaka oidentifierade brän-

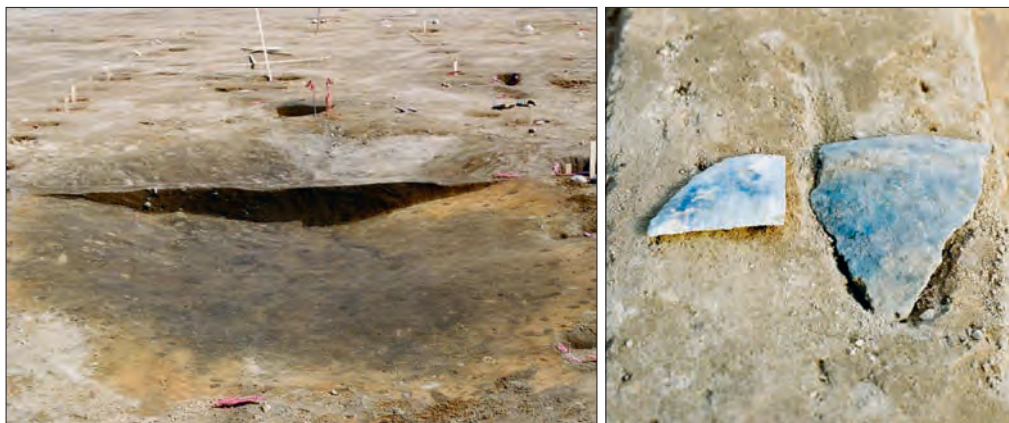
Figur 2: Hus 7 (överst) och hus 12 från undersökningen av Tjärby Södra. Skala 1:200.

da djurben och ett magert makrofossilt material bestående av svinmålla samt något enstaka hasselnötsskal. Utifrån ett hasselkvistsfragment från härden i det nedsänkta golvet har huset daterats till 1780–1620 BC (2 sigma) (Wranning 2011:48ff).

Hus 12 var 25,6 meter långt utifrån de bevarade stolphålen. Bredden på huset uppgick till 5,1 meter. Den nedsänkta golvdelen var 6,1 x 3,6 meter stor, 0,4 meter djup och sektionen var svagt v-formad i sin längdriktning (figur 4). Liknande den nedsänkta golvdelen i Hus 7 hade även en härd anlagts i det primärt avsatta golvlagret. Hasselfragment från härden har daterats till 1780–1600 BC (2 sigma). En samstämmig datering erhöles också från ett av igenfyllnadslagren i golvdelen, 1880–1630 BC (2 sigma). I det avsatta golvlagret påträffades fragment av ett kärl med vulst strax under mynningskanten. Keramik av samma typ framkom också i de två igenfyllnadslagren som identifierades i golvdelen, vilket indikerar ett snabbt igenfyllnadslörlopp. I det senast påförda lagret påträffades också ett fragment av en flintskära (figur 4). I övrigt bestod fyndmaterialet i golvdelen av slagen

Figur 3: En hel sida av ett kärl som låg deponerat i en separat grop i vägglinjen på hus 7. Foto: Eijvind Claesson.

Figur 4: Det nedsänkta golvet i hus 12 under utgrävning samt en avbruten skära av flinta och ett keramikfragment från det nedsänkta golvet. Foto: Stina Tegnhed respektive Linn Mattsson.

flinta, varav enstaka var brända, samt ett antal fragment av oidentifierade brända djurben. Från stolphålsfyllningarna tillvaratogs även enstaka mindre fragment keramik och ett bränt djurben. I likhet med Hus 7 innehöll de analyserade makroproverna svinmålla (Wranning 2011:58-62). Det snabba igenfyllandet av gropen kan bero på att det i direkt anslutning till hus 12 uppförts en treskeppig byggnad vilken med stor sannolikhet utgör en direkt påföljande byggnadsfas av den tidigare gårdsetableringen. Det som är intressant i detta fall är att det i anslutning till hus 7 även där finns en ytterligare treskeppig huslämning i direkt anslutning till den föregående tvåskeppiga lämningen (se Nordvall 2018a).

För att försöka nå en större kunskap om de nedsänkta golven togs ett antal lipidprover från golvlagret i hus 12 samt referensprover direkt utanför huset. Lipidanalyserna utfördes med utgångspunkt i att anläggningen kunde ha använts som rök eller tork. Tanken var att se om det fanns spår efter det som torkats eller röckts avsatt i golvlagret. Ett mindre antal av det sammanlagda antalet prover sändes för analys. De prover som tagits i golvlagret visade faktiskt på en högre halt av kolesterol, vilket antyder en högre halt av tillförda animaliska fetter, än referensprovet utanför huset. Proverna från golvet visade också på högre lipidhalter, vilket i sin tur betyder att en högre halt av organiskt material har brutits ner i golvlagret än i referensprovet. Svaret på frågan om det nedsänkta golvet har fungerat som rök eller tork har emellertid inte kunnat svaras på men i proverna påträffades ämnen som kan vara spår av rök, eventuellt från björk. En annan förklaring kan dock vara att det är spår efter hantering av tjära eller harts (Wranning 2011:62f).

Hus med nedsänkt golv – en fråga om funktion?

Hus med nedsänkt golv har länge varit föremål för tolkningar kring funktion och konstruktion och huruvida de två är resultatet av varandra eller om funktion och konstruktion var kulturellt betingat. Långhus med eller utan nedsänkt golv har exempelvis tolkats som uttryck för olika kulturer, där tvåskeppiga hus utan nedsänkt golv var bebodda av bönder till skillnad mot de som bodde i hus med nedsänkt golv, vilka har tolkats utgöra mer mobila grupper med blandekonomi (Tesch 1993:157). De två byggnadstyperna kan också ha utgjort två olika funktioner inom samma gård (Björhem och Säfvestad 1989:125). Det kan dock hållas för troligt att de nedsänkta husen, eller nedsänkta delarna av husen, har rymt olika sysslor och funktioner, både inom ett och samma hus som inom olika hus. Här kan exempelvis aktiviteter såsom hantverk, torkning, beredning och förvaring ha förekommit (Björhem och Säfvestad 1989:98). Tolkningen av husens funktioner kan också anses svår då fyndmaterialet i dem synes vara sekundära nedläggelser ifråga om boplatssavfall. Några tydliga golvlager har i flera fall inte påträffats och undersökts. I flera fall saknas också tydliga härdresor vilket utgör en bostadsindikerande anläggning i senare tiders huslämningar (Sarauw 2006:56). Det finns också flera exempel på hus med rikliga mängder brända sädeskorn, pinnar, gräs och liknande (Sarauw 2006:60).

Hustypen har också förklarats såsom stall, där djurens trampande samt en kontinuerlig mockning nöter ner golvet och skapar en allt djupare försänkning (Sarauw 2006:56). Dock har enstaka fosfatprover i hus med nedsänkt golv inte gett några tydliga förhöjda värden som kan sättas i samband med stallning (Sarauw 2006:59). Vidare har husen tolkats som enklare bostäder som kan sättas samman med betesdrift, sett till lokaliseringen av husen och deras närhet till permanent bebyggelse (Carlie 2012:24) eller som hantverksbodnar, att de har varit avsedda för torkning av mat, att de har fungerat som förråd (Sarauw 2006:56) eller att det nedsänkta golvet har varit lämpat för bryggning och/eller förvaring av alkoholhaltiga drycker (Simonsen 2017:346). Hus med nedsänkt golv kan även ha utgjort en speciell konstruktionstyp i ett strängt klimat (Sarauw 2006:56).

I Danmark har ett flertal platser undersökts med hus med nedsänkta golv. Exempelvis kan Bejsebakken på norra Jylland nämnas, med lämningar efter ett flertal samtida hus med nedsänkta golv (se exempelvis Sarauw 2006). Husen på Bejsebakken visar entydigt att de utgör spåren efter en fast bosättning och fynd av exempelvis malstenar visar vidare att ekonomin inom bosättningen sannolikt har baserats på jordbruk (Sarauw 2006:56). Även Johan Callmer menar att två av de hus som undersökts i Norrvidinge i Skåne, har fungerat som bostad. Tolkningen görs utifrån keramikens

spridning och att det i dessa två hus fanns härdar. Övriga hus inom bopplatsen har tolkats som förråd (Callmer 1973:136). Även John Simonsen tolkar husen som bostadshus, sett till orienteringen av huskropparna och det likartade fyndmaterialet med keramik, flinta och träkol (Simonsen 1983:88).

Att, vid tolkning av husens funktion, utgå från de påträffade fynden i husen utgör som alltid en risk ifråga om vad materialet representerar men också ifråga om dess ursprung. Utgör föremålen, de förkolnade fröerna och liknande deponerat material i de nedsänkta golven en rest från människorna som bodde i och brukade huset och utgör de rester efter föremål som varit i bruk i huset? I de fall det finns tydliga golvlager i de nedsänkta golven med påträffade fynd kan dessa förväntas härröra från husets brukningstid. Den största mängden fynd synes dock framkomma i de lager som uppkommit genom återfyllnad av de nedsänkta golven. Härav kan materialet i dem härstamma från helt andra aktiviteter och ej anses kopplade till huset. Ett flertal resonemang har förts kring denna problematik och föremål påträffade i återfyllnadslagren i golven kan idag anses utgöra rester, skräp helt enkelt, från människor som levt i andra hus inom bopplatsen och som slängt skräpet i de försänkningar i marken som funnits kvar efter att huset har övergivits (Vandkilde 2009:2).

Konstruktionen med ett nedsänkt golv kan också förklaras med valet av byggmaterial. Genom att sänka ner golvnivån kan en lägre vägg konstrueras av torv. En lägre torvvägg är, i motsats till en högre vägg, mindre utsatt för väder, vind och nedbrytning. Låga väggar utan nedsänkta golv kräver dock en skarp vinkel på takstolarna för att nå en tillfredsställande höjd inne i huset. En sådan skarp vinkel kan göra konstruktionen instabil och svag. Lösningen kan då vara att sänka golvet och låta väggkonstruktionen stå i marknivå och skapa en vidare vinkel på takkonstruktionen. De spår efter väggstolpar som gjorts vid undersökningar av hus med nedsänkt golv kan härröra från ett ramverk som fungerat tillsammans med torvväggen och utgjort en stabiliserande del av vägg- och takkonstruktionen. Härtill kan en inre trävägg ha hjälpt till att stötta och skydda torvväggen från att rasa ner, in i huset (Simonsen 2017:152). Även ekonomiska faktorer kan ha spelat in vid val av material till huset om, och där, tillgången på timmer kan ha varit låg. De tjocka torvväggarna kan också ha bidragit till en jämnare innetemperatur, i likhet med undergrundens konstanta temperatur i det nedsänkta golvet (Simonsen 2017:152).

Hus med nedsänkt golv – en fråga om tradition?

Vi kan tänka oss att detta sätt att konstruera ett hus har förts vidare från generation till generation, vilket ger byggnadstypen en viss kulturell dimension. I vår strävan efter att förstå arkeologiska lämningar, deras likheter och olikheter med andra kulturer och/eller influenser finns dock en risk att vi misstar andras kulturella uttryck för de egna (Vandkilde 2009:1). Det finns dock teorier som visar att klockbägarkulturen kan ha spelat en viktig roll under tidig senneolitikum som en källa till nya sociala strukturer i det Sydskandinaviska området (Artursson, Karsten & Strömberg 2005:503 och där anförd litteratur). Det finns också skäl att tro att klockbägarkulturen har varit starkt sammankopplad med den nya metallurgin. Inom kulturen återfinns redskap för metallhantverk i rika mansgravar, vilket indikerar att metallurgin kan ha varit ett hantverk kopplat till eliten i samhället (Vandkilde 2007:71). Tidigare forskning har föreslagit att hustypen har en kulturell samhörighet med klockbägarkulturen och därmed härstammar från norra Europa. Det saknas emellertid paralleller till denna typ av hus från dessa områden. Det som har förenat kulturerna i vissa fall är närvaron av keramik av klockbägartyp. Föregångare till byggnadstypen återfinns emellertid inom enkelgravskulturen inom det danska området (Sarauw 2007:47; Simonsen 2017:153). Här kan ett hus i Vorbasse, Danmark, exemplifiera en sådan föregångare (Hvass 1978) samt ett eventuellt hus i Kabusa, Skåne (Larsson 1992). Här bör också nämnas tidig- och mellanneolitiska sannolika huslämningar från skånska undersökningar (Hadevik 2009, Hadevik 2010), vilka till stora delar påminner om de senneolitiska husen med helt nedsänkt golv. Några hus med nedsänkta golv från äldre tider har dock ej undersökts inom det halländska området.

Föremålets representativitet – en fråga om offer?

Varför är det så intressant att studera de hus som undersöks arkeologiskt och vad gör ett hus så speciellt att studera? För den förhistoriska människan utgjorde husen en social, ekonomisk och materiell enhet (Stig Sørensen 2010:124) och var den fysiska och den symboliska ramen för hushållet. Huset var på så sätt en central del av deras värld (Stig Sørensen 2010:128). Vikten av husens, och de inneboendes, överlevnad och välgång kan ibland ses i de spår som finns bevarade långt efter husets övergivande, i form av offer.

Anne Carlie har gett en greppbar bild av offer och den mångtydighet inom vilket begreppet ryms. Offer, latinets *offere*, innebär att ge en gåva och kan jämföras med att göra något heligt, latinets *sacer facere*. Offret, gåvan, ges för att få och bibehålla en god relation till de högre makterna.

Genom gåvan förväntas en motprestation, vilket innebär variationer hos offret sett till vad som förväntas ges tillbaka. Inom begreppet ryms därmed olika typer av offer såsom exempelvis tack-, skydds-, avvärjnings-, sonings- och kommunionsoffer (Carlie 2004:24f).

Vad gör så huset till ett objekt för offer? Att se huset enbart som en konstruktion räcker inte för att förstå dess fulla betydelse (Carlie 2004:27). Vid uppförandet av ett nytt hus kan ett flertal offer och ritualer kring händelsen ha skett. Men även vid dess övergivande. Forskning kring ritualer som skett vid övergivandet av ett hus har inte varit lika omfattande. Utifrån arkeologiska resultat har tolkningar gjorts av gropar, vilka inte har varit i bruk under husets livstid, innehållandes föremål såsom malstenar, brända djurben och keramik, som spår efter en rituell stängning av ett hus (Carlie 2004:29). I rituellt syfte kan även elden ha spelat en viktig roll när ett hus har tagits ur bruk. Exempelvis finns spår efter hus där de takbärande stolparna har tagits upp innan resten av huset har satts i brand (Simonsen 2017:374).

Rituella nedläggelser av kärl i hus från senneolitikum och bronsåldern är sedan tidigare ett känt fenomen om än inte i den omfattning som skedde under järnåldern (Carlie 2004:44, 76). Vid Pryssgården i Östergötland har hus, från yngre bronsålder, med nedsänkta golv innehållandes en större mängd keramik tillsammans med en löpare, undersökts. Hélène Born-Ahlkvist har tolkat detta som en rituell stängning av husen. Tolkningen grundas i fyndens karaktär och det mönster de deponerats på (Born-Ahlkvist 2002:104ff).

Stenredskap såsom exempelvis malstenar, knackstenar och löpare utgör en stor andel föremål som kan kopplas samman med rituella nedläggelser (Carlie 2004:84). I det arkeologiska materialet påträffas ofta delar av keramikkarl eller flintredskap, malstenar eller liknande. Det är sällan hela föremål påträffas deponerade i lämningarna. I hänseende av offergåva kan de nedlagda fragmentariska föremålen hänvisa till *pars pro toto* (Simonsen 2017:374), vilket kan förklaras med att en del av ett föremål representerar hela föremålet. Sett till materialet i Halland finns flera hus som har uppvisat spår efter sannolika offernedläggelser. Det tydligaste exemplet återfinns i hus 7 från RAÄ 69, som nämns ovan, där ett rakväggit cylindriskt kärl med vulst strax under mynningen var deponerat i en separat nedgrävning i linje med husets södra vägg. Nedgrävningen var gjord endast för kärlet, vilket visar att kärlet har deponerats i samband med husets uppförande (Wranning 2011:48ff).

Långhus med nedsänkta golv i Halland

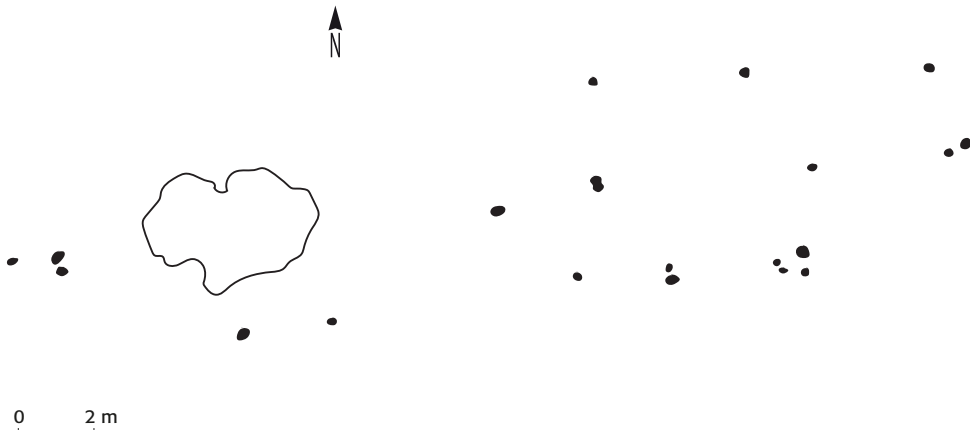
Riktat vi blicken till de halländska lämningarna som till dags dato har kommit att undersökas så finner vi ett flertal lämningar som kan hänföras till denna byggnadstradition. Efter undersökningarna i Tjärby sommaren 2007 kom året därefter ytterligare ett tvåskeppigt långhus med nedsänkt golv att undersökas. Långhuset hus 7 (figur 5) påträffades inom RAÅ 117, Stafsinge socken, strax norr om Falkenberg. De bevarade spåren efter husets stolphål till de takbärande stolparna visar att huset har varit minst 17 meter. Dessvärre har inte dess totala längd kunnat utläsas då det saknades spår efter dess gavlar. Stolphål till husets väggstolpar visar att huset har varit minst 6 meter brett. I dess centrala del påträffades så en nedsänkt golvdal. Det nedsänkta golvet uppmättes till cirka 2,8 x 2,8 meter. Uppgifter kring dess djup saknas tyvärr. I dess östra kant påträffades också sju stycken käpphål. Ett större antal fynd kan kopplas till huset, såsom avslag och taggträdsdekorerad keramik. I det nedsänkta golvet påträffades ett större fyndmaterial bestående av en defekt flintskära, flintkärna samt avslag. Här framkom också ett mindre keramikkärl med utsvängd bottenkant, taggträdsdekorerade skärvor, ett halsfragment med en list samt ett antal odekorerade skärvor. Slutligen påträffades också en malsten, lagd med ovasidan nedåt. Utifrån husets typologiska särdrag och det påträffade fyndmaterialet har det daterats till senneolitikum – äldre bronsålder, period I (Mattsson 2010:20f).

Med resultaten från det nedsänkta golvet i ett av husen i Tjärby i minnet så togs även lipidprover i detta golv. Frånsett två prover som togs i golvet togs även ett prov i ett stolphål till en takbärande stolpe intill det nedsänkta golvet samt ett prov i ett stolphål till en väggstolpe i ett senneolitiskt hus utan nedsänkt golv, påträffat inom samma lokal. Härutöver togs två prover

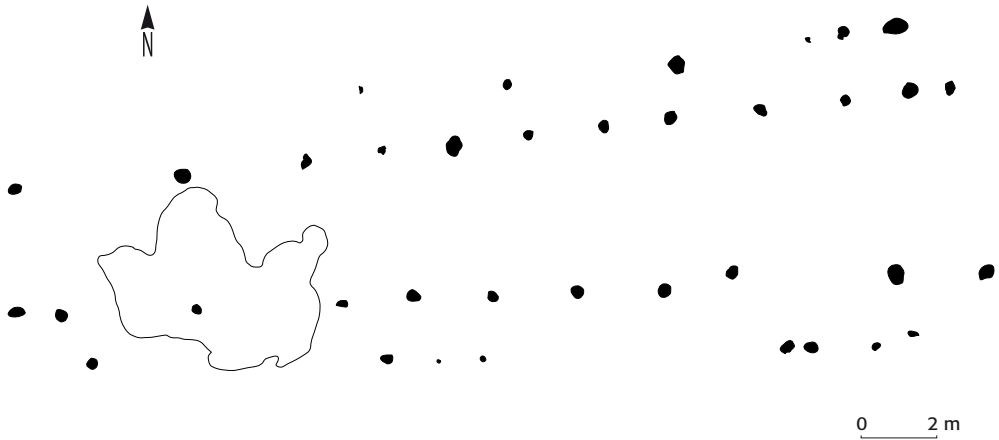
Figur 5: Hus 7 inom RAÅ 117, Stafsinge socken, med ett nedsänkt golv i dess centrala del. Skala 1:200.

i alven utanför huset. Utmärkande för resultaten är att lipiderna från golvet innehöll en större halt av animaliska fetter. I likhet med proverna från Tjärby kontrollerades spår efter rök. Spår som uteslutande kan härröras till rök påträffades emellertid inte. Innehåll av gran eller tall påträffades dock men dessa spår kan likafullt indikera hantering av harts eller tjära (Mattsson 2010). Några svar på vad de nedsänkta golven har använts till har utifrån nämnda provresultat inte erhållits. Resultaten kan emellertid fungera som referenser inför eventuella kommande provtagningar i nedsänkta golv.

Figur 6: Hus 12 med nedsänkt golv i väst, inom Kvibille 137. Skala 1:200.

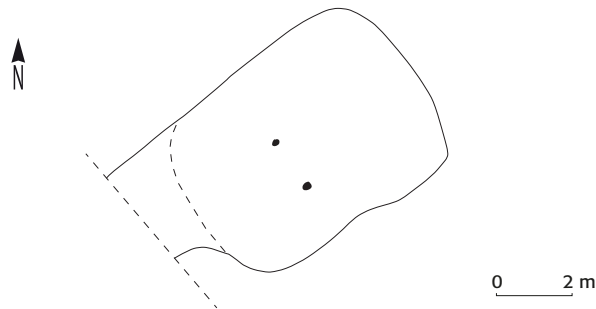
Under samma år undersöktes också en boplats i Kvibille (RAÄ 137, Kvibille socken), inom vilken ett hus med nedsänkt golv identifierades. Långhuset hus 12, (figur 6) urskildes först vid efterbearbetningen av materialet, varvid de ingående anläggningarna inte har provtagits för exempelvis makrofossil. Till skillnad från de tidigare nämnda husen saknade huset i Kvibille helt fynd. Detta gäller även den nedsänkta golvdelen. De bevarade spåren efter huset bestod av en 24,5 meter lång mesulakonstruktion där de bevarade stolphålen efter dess väggar visade en bredd på 5,5 meter. I husets västra del påträffades dess nedsänkta golvdelen, vilken i ytan mätte 4,4 x 2,8 meter. Djupet uppgick till 0,45 meter och dess botten var överlag plant med undantag för två förhöjningar samt en avsats i dess ena kortsida. Hus 12 har på typologiska grunder daterats till senneolitikum – äldre bronsålder, period I (Mattsson 2011:33-35).

Figur 7: Hus 6 med nedsänkt golv i väst, inom Kvibille 137. Skala 1:200.

Vid undersökningen i Kvibille identifierades också ett hus som kan tolkas som en i tid efterföljande byggnad (hus 6) (figur 6). Hus 6 utgörs av en treskeppig trapetsoid byggnad med en nedsänkt golvdel i dess västra del. Längden på huset har uppgått till drygt 26 meter, sett till den takbärande konstruktionen, bredden har i sin tur uppgått till 8,5 meter. Anläggningarna i huset var i princip fyndtomma, frånsett ett keramikfragment utan särskiljande drag. Huset dateras utifrån typologiska särdrag till äldre bronsålder, period II – III (Mattsson 2011:21ff).

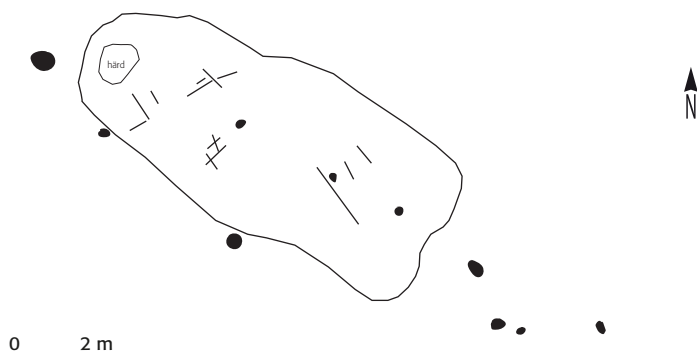
Ett par kilometer norr om Tjärby undersöktes på en svag sydostsluttning inom RAÄ 126, Eldsberga socken, 1993 ett hus med helt nedsänkt golv, A95 (figur 8). Det nedsänkta golvet var rektangulärt, cirka 8x5 meter stort

Figur 8: Hus med helt nedsänkt golv undersökt inom RAÄ 126, Eldsberga socken. Skala 1:200.

och hade ett djup på cirka 0,5 meter. Huset var anlagt i nordost-sydvästlig riktning. I botten fanns fläckvis en tunn sotlins, vilken längs det nedsänkta golvets sluttande nedgrävningskanter utgjorde ett markantare sotlager. På dess botten och ut mot kanterna fanns även en del större stenar. Centralt i husets botten påträffades också två stolphål, ställda i linje med grophusets kortsida. Strax ovan sotlagret i botten av det nedsänkta golvet återfanns i igenfyllningslagret fynd av neolitisk grovmagrad keramik och keramik med kamdekor, linjedekor, pinndekor, eventuellt taggtrådsdekor och keramik med en längsgående list under mynningen. Härtill påträffades olika flintfynd i form av två slipade yxavslag, spån, avslag och en borrspets samt en slipad sten, en knacksten, en malsten och fyra små fragment som eventuellt kan utgöras av bärnsten. Två dateringar av kol från sotlagret har gett 1930–1760 BC (1 sigma) samt 2290–1970 BC (1 sigma) (Fors 1996: 6). I fyllningen återfanns även enstaka sädeskornsfragment, korn, pilört och vicker (Fors 1996: Bilaga 4).

Inom RAÄ 75, Övraby socken, strax nordost om Halmstad, undersöktes på en flack västsluttning ett hus med ett närmast rektangulärt nedsänkt golv med rundad ”gavel” i norr (figur 9). Huset var anlagt i nordväst-sydöstlig riktning och det nedsänkta golvet var cirka 10,5 x 5 meter stort. Den södra delen av det nedsänkta golvet var djupare än den norra delen, cirka 0,2–0,4 meter i motsats till 0,1–0,2 meter. Nedgrävningskanterna var relativt tvära mot en mot mitten sluttande botten. Bottenlagret bestod av sot- och kolblandad sand. Grophusets tak har burits upp av tre mittstolpar längs husets mittaxel. I direkt anslutning till det nedsänkta golvets södra långsida samt dess västra gavel fanns spåren av tre väggstolpar. Strax utanför husets östra gavel återfanns också två stolphål, vilka kan ha utgjort takbärande stolpar till ett längre hus. Det kan emellertid hållas för troligt att huset

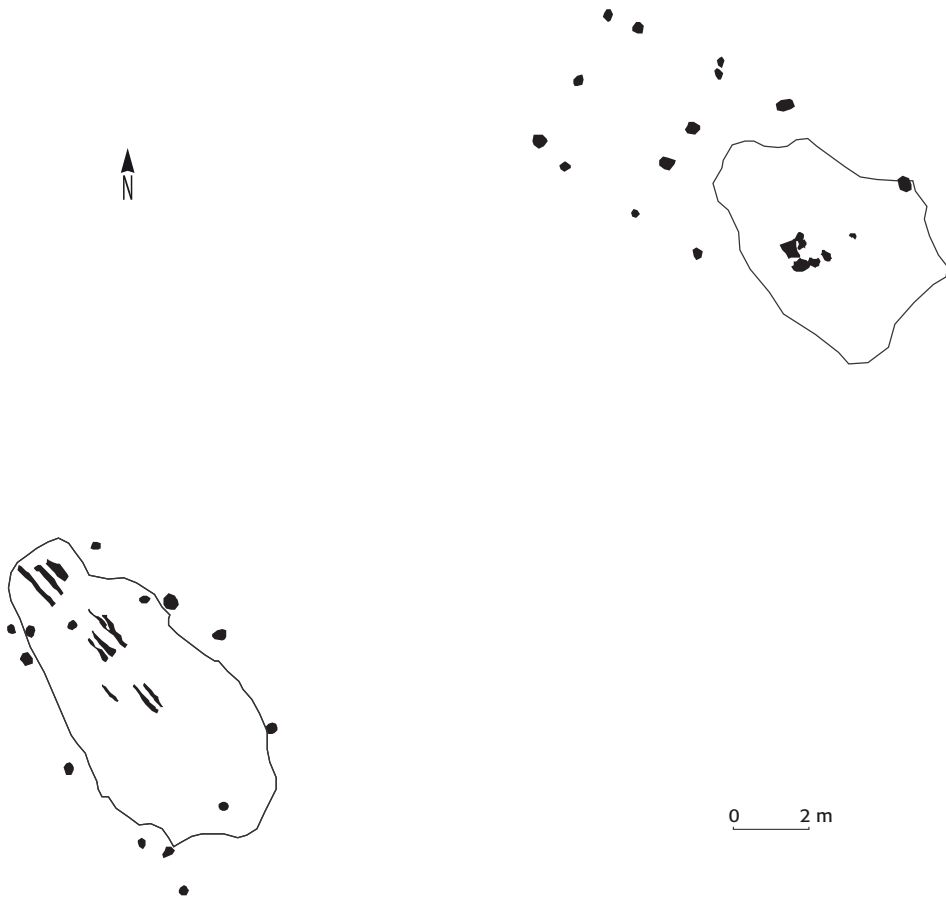

Figur 9: Det, inom RAÄ 75, Övraby socken, undersökta huset med helt nedsänkt golv. Skala 1:200.

har varit helt nedsänkt och att de nämnda stolphålen inte har varit en del av husets konstruktion. I dess norra del, i rapporten tolkad som belägen utanför husets tak, påträffades en härd. I igenfyllningslagret i grophuset påträffades grovmagrad tjockväggig keramik, brända ben och avslag samt ett bränt yxfragment där yxans ena långsida är bevarad tillsammans med dess smalsida. Endast en halv meter norr om husets norra långsida påträffades direkt liggandes på alven en avbruten flintskära. Huruvida flintskäran emanerar från grophusets fyllning eller ej kan tyvärr ej avgöras men fyndsammanhangets likhet med övriga grophus från perioden gör det sannolikt att flintskäran faktiskt har med husets övergivande att göra. I botten påträffades också årderspår, vilket har föranlett tolkningen att jordbruksrelaterade aktiviteter har förekommit strax efter att huset har övergivits (Carlie 2012:12ff). Liknande förfaranden har tolkats på platser såsom Gödastorp (se nedan) samt i Hemmed på Jylland (Boas 1991:132). En större mängd kol påträffades längs sidorna av det nedsänkta golvet, vilket har föranlett tolkningen att huset har brunnit ner. De analyserade träkolsfragmenten visade sig framförallt att bestå av hassel och det kan hållas för troligt att taket har konstruerats av långa hasselslanor. Tre stycken ¹⁴C-dateringar på kol från golvpartiet har resulterat i 1690–1520 BC, 1700–1530 BC och 1590–1530 BC (2 sigma) (Carlie 2012:15). Enstaka förkolnade sädeskorn av vete och kubbvete samt några frukter av åkerpilört och åkerbinda återfanns också i igenfyllningslagret i det nedsänkta golvet (Carlie 2012: bilaga 4).

Strax väster om Halmstad, i Söndrum socken, undersöktes 2011 en del av RAÄ 108. Här återfanns två hus, anlagda strax intill varandra på en syd-slutning (figur 10). Hus 24 var 11x 5 meter stort och anlagt i nordväst-syd-ostlig riktning och hade ett delvis nedsänkt golv i dess östra del. Dess takbärande konstruktion skiljer sig från övriga undersökta hus då det synes ha haft ett smalt bockpar (cirka 1 meter brett) i dess västra del. I övrigt bestod den takbärande konstruktionen av två stolpar i linje med det nämnda bockparet. Det har därmed varit både två- och treskeppigt. Tio bevarade stolphål har återfunnits av husets vägg, vilka visar att huset har varit något konvext. Det nedsänkta golvet har varit 6,6x4,7x0,16 meter stort, endast ett par centimeter djupt och mycket flackt. I den nedsänkta golvdelen fanns en härd med flata hållar lagda i en L-form. Fynd från den nedsänkta golvdelen utgörs av en flathuggen spets, avslagsskrapa, avslag, keramik, bland annat en förtjockad utsvängd mynning försedd med knoppar cirka 1 centimeter ner, samt brända ben. En makrofossilanalys från det nedsänkta golvet gav ett flertal fröer av svinmålla. Ett av benfragmenten har ¹⁴C-daterats till 2150–1940 BC (2 sigma) (Nordvall 2015).

Strax väster om hus 24 undersöktes hus 25. Även hus 25 var anlagt i

Figur 10: Två hus med nedsänkt golv som har undersökts inom Söndrum RAÄ 108, hus 24 i norr och hus 25 i söder. Skala 1:200.

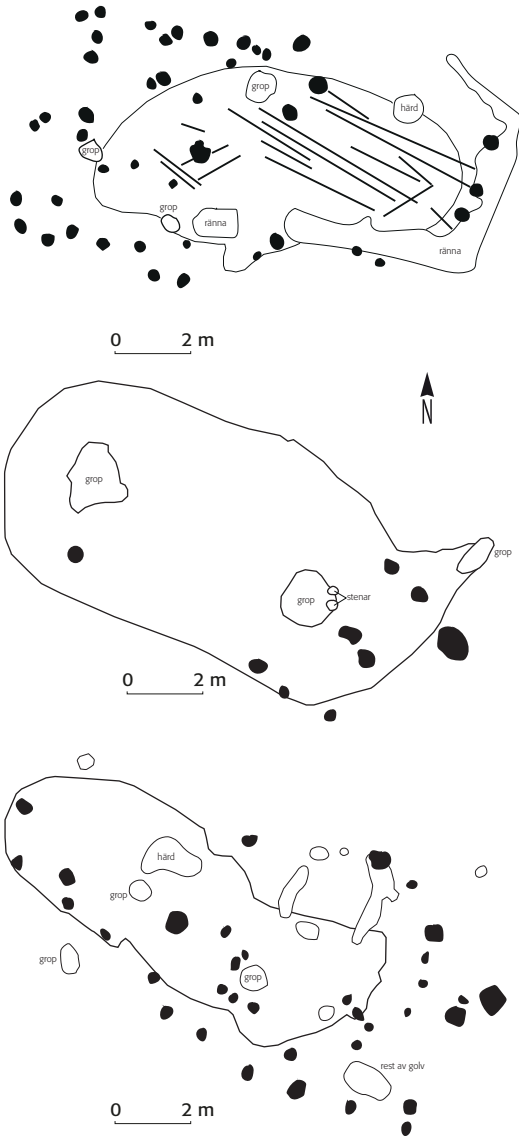
nordväst-sydostlig riktning. Huset bestod av ett helt nedsänkt golv, vilket var ovalt, 10x5,7 meter stort och 0,35 meter djupt. De bevarade spåren efter dess takbärande konstruktion bestod av två stolphål centralt belägna i husets längdriktning. Flertalet stolphål efter dess väggstolpar återfanns runt det nedsänkta golvet. Nedgrävningen var svagt V-formad i profil med ett tunt bottenlager av sotig sand. Under bottenlagret fanns avtryck av vad som kan tolkas som spåren efter grenar liggandes i nordsydlig riktning (spåren utgjordes ej av årderspår, vilket har iakttagits i andra nedsänkta golv). Någon ingång har ej identifierats. I det nedsänkta golvets igenfyllningslager påträffades brända ben, bränd lera, en knacksten, en malsten, flintavslag samt ett

lövknivliknande fragment, keramik, bland annat med taggträdsdekor, fragment med vulst och fragment med utsvängd bottenkant samt bränd lera. Här påträffades inte några brända makrofossil (Nordvall 2015).

Om vi återvänder norrut, till Falkenbergs kommun, finner vi ytterligare lämningar med nedsänkta golv. Inom RAÅ 223, Skrea socken, undersöktes 2008, tre stycken hus med nedsänkt golv (figur 11). Husen var belägna på en svag västsluttning, direkt väster om ett mindre berg. Samtliga tre

hus innehöll ett större fyndmaterial av flinta och brända ben samt keramik. Nedan presenteras fynd från husen som utgör redskap. Keramiken från husen bestod av tjockväggiga och grovmagrade fragment varav en del mynningsfragment. Fragmenten hade i en del fall även dekor i form av vulst under mynningen eller taggträds- eller tvärsnoddsdekor (Westergaard 2009:14ff, bilagor). Ett rikligt makrofossilt material har återfunnits i anläggningar i eller kopplade till husen. Endast enstaka fröer från säd har påträffats men i gengäld fanns ett större material av fröer från ängs/foderväxter samt inslag av fuktmarks- och ruderatmarksindikerande växter (Westergaard 2009: bilaga 5).

Hus 1 var anlagt i västnordväst-ostsydostlig riktning. Det nedsänkta golvet var ovalt, cirka 8x4 meter stort och cirka 0,3 meter djupt. Stolphål tillhörandes husets konstruktion påträffades i dess södra gavelparti samt längs dess södra långsida. Det hade även en speciell konstruktionsdetalj i form av en L-formad ränna i husets södra gavel- och långsidesparti. Bottenlagret i det nedsänkta golvet bestod av svart sotig sand. Ovanför detta påträffades ett flertal lager. Här påträffades bland annat en pilspets av tångetyp, avslag med inhak, knacksten av flinta och en avslagsskrapa. Ett

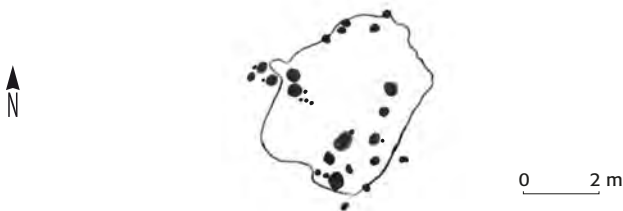
Figur 11: Inom Skrea RAÅ 223 har tre stycken hus med nedsänkt golv undersökts. Skala 1:200.

ekfragment från huset har daterats till 1880–1740 BC (ett sigma) (Westergaard 2009:14ff, bilagor).

Hus 2 var anlagt i samma riktning som hus 1. Det nedsänkta golvet var ovalt, cirka 10x5 meter stort och 0,35 meter djupt. Även detta hus hade en L-formad ränna i husets södra gavel- och långsidesparti. Motsatt denna, i husets västra del, fanns en närmast rektangulär konstruktion av stolpar, cirka 6 meter i sida. Ett flertal lager påträffades över ett bottenlager som bestod av svart sotig sand. Under det nedsänkta golvet lager påträffades ytterligare stolphål. Under bottenlagret påträffades även årderspår. Här gjordes ett fynd av avslag med retusch (Westergaard 2009:16ff, bilagor).

Strax norr om hus 1 och 2 påträffades ytterligare ett hus med nedsänkt golv, hus 3. Huset var anlagt i nordväst-sydostlig riktning. Dess nedsänkta golv var ovalt, cirka 11x4 meter stort och cirka 0,15 meter djupt. Stolphål påträffades till övervägande del i husets östra halva, vilka bildade en ramliknande konstruktion. Under golvets fyllnadslager påträffades ytterligare stolphål och en härd. Till skillnad från hus 1 och 2 saknade hus 3 ett bottenlager av svart sotig sand. Ett ekfragment från huset har daterats till 2140–2030 BC. Vidare har en matskorpa på ett keramikfragment med tvärsnoddsdekor daterats till 2035–1940 BC. Ytterligare ett tvärsnoddsdekorerat fragment med matskorpa från hus 3 har daterats till 1890–1770 BC (samtliga kalibrerade med ett sigma). Fynden utgjordes i hus 3 av en knacksten av porfyr, en knacksten av flinta, två stycken borrh, två slipade yxfragment, spånliknande avslag med retusch, en avslagsskrapa och en hjärtformad pilspets (Westergaard 2009:18f, bilagor).

I Slöinge socken har ett hus med nedsänkt golv (A250) undersökts inom RAÄ 70:2 (figur 12). Huset undersöktes 1990 och var beläget på den nordvästliga sluttningen av en moränhöjd och anlagt i nordsydlig riktning. Det närmast rektangulära nedsänkta golvet var cirka 5x4 meter stort och hade ett djup på cirka 0,1 – 0,2 meter. Nedgrävningen hade flat botten och under fyllningen av sot och kolblandad sand påträffades stolphål samt en

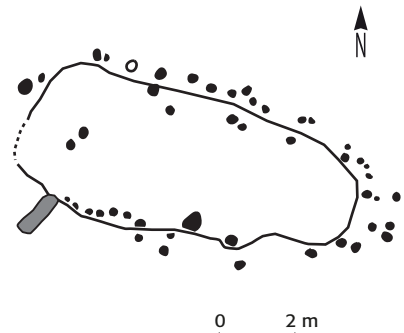
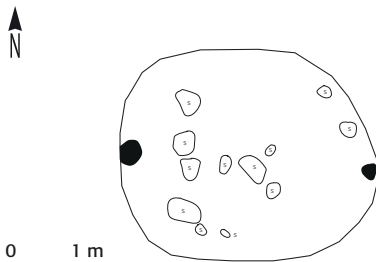

Figur 12: Hus med nedsänkt golv som har undersökts inom RAÄ 70:2, Slöinge socken. Skala 1:200.

grop. I igenfyllnadslagret i det nedsänkta golvet, samt i dess tillhörande stolphål, påträffades keramik med taggtrådsdekor och keramik med vulst, en rundskrapa, en plattformskärna, spån, avslag, övrigt slagen flinta samt vävtyngdsfragment. En datering av ett kolfragment från den underliggande gropen har gett årtalen 133–638 AD, vilket i sammanhanget inte korrelerar med fyndsammansättningen då flintredskapen härrör från mesolitisk och neolitisk tid medan taggtrådsdekorerad keramik härrör från senneolitikum (Strömberg 1993:15f). I sammanhanget bör det påpekas att det, inom samma lokal, har daterats en annan anläggning med vävtyngder till senneolitikum. Anläggningen utgjordes av en grop med nio vävtyngder och från denna togs ett kolprov som daterades till 2187–1922 BC (Strömberg 1993:17f).

Inom ett flackt höjdparti undersöktes under 2016 RAÄ 133, Stafsinge socken, inom vilken ett hus (hus 7) påträffades som bestod av en tvåskeppig konstruktion med helt nedsänkt golv. Huset var anlagt i västnordväst – östsydostlig riktning (figur 13). Husets längd har uppgått till cirka 10 meter och dess bredd till 4,8 meter. Det nedsänkta golvet storlek uppgick till 9 meter i längd, knappt 4 meter i bredd och dess djup uppgick till 0,18 meter. Husets form var konvex med tätt satta väggstolpar, frånsett i den västra gaveln. I dess södra långsida fanns spåren efter fyra stycken parvis ställda stolpar, vilka kan ha utgjort resterna efter en ingång. I fyllnadslagret i det nedsänkta golvet påträffades träkol från ask, hassel, tall och björk samt två obestämbara sädeskornsfragment. I den västra delen av huset påträffades

Figur 13: Hus 7 inom Stafsinge RAÄ 133. Rännan som tolkas som ventilationskanal är skrafferad. Skala 1:200.

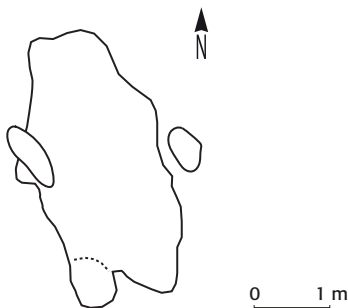

Figur 14: A16 inom Vinberg 98. Skala 1:100.

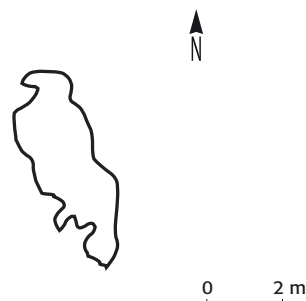
spåren av en ränna, vilken visade sig vara lika djup som det nedsänkta golvet. Rännan har tolkats som en ventilationskonstruktion. Vidare påträffades ett flertal brända ben från däggdjur, varav flertalet bestod av rörben samt flertalet keramikfragment från tjockväggigt och grovmagrat gods bestående av buk-, botten- och mynningsbitar. Keramiken kan typologiskt dateras från neolitikum fram till yngre bronsålder. ICP-analys av ett senneolitiskt keramikfragment visade att kärlet var lokalt framställt. Här påträffades också ett stort antal flintavslag. I det nedsänkta golvet östra del påträffades en härd, vari keramik, brända ben och flintavslag anträffades. Träkol från det nedsänkta golvet fyllnadslager har daterats till 1886–1734, 1718–1694 BC (2 sigma) och träkol från härden har daterats till 1746–1609, 1577–1564 BC (2 sigma) (Kadefors & Nilsson 2018).

I Vinbergs socken, inom RAÄ 98, undersöktes 1986 ett hus med helt nedsänkt golv (A16) (figur 14). Det nedsänkta golvet var anlagt i östvästlig riktning på ett krönläge, ovalt format med en längd av 3,4 meter och en bredd på 2,7 meter. Djupet på det nedsänkta golvet uppgick till 0,3–0,4 meter. På dess botten fanns fläckvis ett kol- och sotlager. Fynd av keramikfragment, brända ben av får/get och ko och fintavslag (enstaka brända) samt enstaka större stenar påträffades i botten av det nedsänkta golvet. I kortändorna av det nedsänkta golvet påträffades två stolphål till de takbärande stolparna. Stolphålen var snedställda, in mot det nedsänkta golvet. Kol från bottenlagret har daterats till 1730–1530 BC (3345±60 BP; 1 sigma) (Schaller Åhrberg & Streiffert 1994:17ff).

Vidare kan två anläggningar nämnas som kan ha utgjort hus med nedsänkta golv, båda inom Falkenbergs kommun. Inom RAÄ 162, Skrea

Figur 15: Ett eventuellt hus med nedsänkt golv som undersökts inom RAÄ 162, Skrea socken. Skala 1:100.

Figur 16: Inom RAÄ 3, Årstad socken, återfanns ett eventuellt nedsänkt golv. Skala 1:200.

socken, undersöktes på en flack höjd 1996 en oval, cirka 4x2,5 meter stor och 0,3 meter djup grop, benämnd A4846 (figur 15). Bottenfyllningen innehöll sotig mo med kol och skörbränd sten samt ett rikligt keramikmaterial av en total vikt av cirka 4,5 kg. Två dateringar från ett kolfragment och från matskorpa på ett av keramikfragmenten gav en samstämmig datering till senneolitikum/bronsålder (Ryberg 2001a:171f). ¹⁴C-dateringen av matskorpan har resulterat i 3395±75 BP och kolfragmentet har resulterat i 3265±30 BP (Ryberg 2001b:299), vilket ger de kalibrerade årtalen 1887–1517 BC respektive 1619–1495 BC. I det eventuella nedsänkta golvet påträffades också en stor mängd sädeskorn av naket korn, skalkorn och emmer/spelt samt en stor mängd åkerogräs (Engelmark 2001:285). Inom RAÄ 3, Årstads socken, påträffades år 1991 ett eventuellt hus med nedsänkt golv. På en flack sydslutning, intill ett gravfält vars äldsta grav anlades under äldre bronsålder, undersöktes ett kulturlager (A250) med obestämd form. Lagret var cirka 5,1x2,3 meter stort och hade ett djup på cirka 0,2 meter (figur 16). I dess södra del fanns en stenpackning, varunder och i anslutning till, påträffades stolphål. I lagret påträffades två keramikkräml från senneolitikum (Streiffert & Strömberg 1998:27).

Funktion och tradition

Genomgången av de hittills undersökta husen med nedsänkt golv i Halland visar att byggnadstypen har varit ett relativt vanligt inslag i landskapet under senneolitikum/äldre bronsålder (tabell 1). De förefaller ha uppförts utifrån en relativt lik uppfattning kring husbyggnation i området och i förlängningen även med det jylländska området. Det förefaller ha funnits en övergripande bild kring hur dessa hus skulle uppföras och de, medvetet eller omedvetet, deponerade föremål som har anträffats i dem synes ha varit av liknande karaktär, även om enstaka skillnader föreligger. Någon slutsats kring varifrån byggnadstypen härrör låter sig inte göras i föreliggande slutsummering. Dock synes det ha funnits en tradition i uppförandet av denna hustyp under stridsyxetid, även om exemplen synes få och, i Halland, ännu ej påträffade. Kommande arkeologiska undersökningar och studier kan komma att kasta ett starkare och klarare sken kring denna fråga, för det halländska områdets vidkommande.

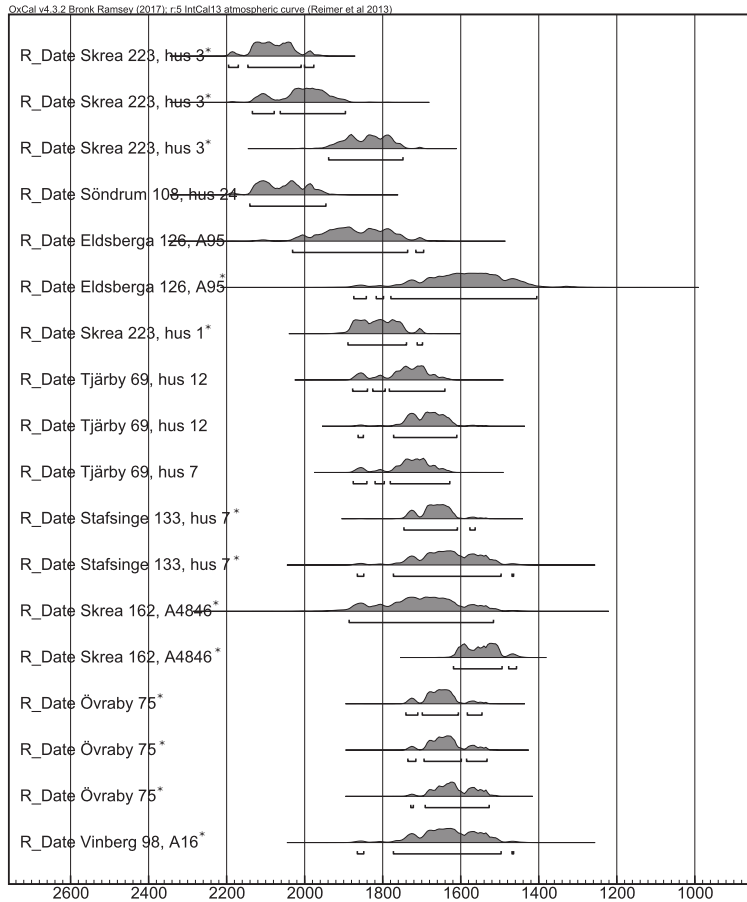
Husens brukningstid synes ha varit en relativt kort och koncentrerad period från mellersta senneolitikum och fram i äldre bronsålder period I (tabell 1 och 2). Utifrån föreliggande ¹⁴C-dateringar förefaller det inte finnas några tydliga skillnader husen emellan, exempelvis ifråga om konstruktion. Det finns alltså inga tidsmässiga skiljelinjer när det gäller uppförandet

RAÄ nr	Husets		Nedsänkta golvet		¹⁴ C-datering	BP	Periodisk datering
	längd	bredd	längd	bredd			
Tjärby 69, hus 7	28,5	5,5	8,7	3,2	1780–1620 BC	3422±34	Brå p Ia
Tjärby 69, hus 12	25,6	4,9	6,1	3,6	1880–1630 BC 1780–1530 BC	3431±35 3389±36	Brå p I
Stafsinge 117, hus 7	17	6	2,8	2,8	odaterat		
Eldsberga 126, A95*			8	5	2290–1970 BC 1930–1760 BC	3540±60 3300±90	SN
Övraby 75*			10,5	5	1700–1530 BC 1690–1520 BC 1590–1530 BC	3359±30 3349±30 3335±32	Brå p I
Skrea 223, hus 1*			8	4	1880–1740 BC	3485±30	SN
Skrea 223, hus 2*			10	5	odaterat		
Skrea 223, hus 3*			11	4	2140–2030 BC 2035–1940 BC 1890–1770 BC	3690±30, 3635±40, 3520±35	SN
Slöinge 70:2*			5	4	odaterat		
Söndrum 108, hus 24	11	5	6,6	4,7	2150–1940 BC	3669±34	SN
Söndrum 108, hus 25*			10	5,7	odaterat		
Vinberg 98, A16*			3,4	2,7	1730–1530 BC	3345±60	Brå p I
Årstad 3, A250*			5,1	2,3	odaterat		
Stafsinge 133, hus 7*	10	4,8	9	4	1886–1734 BC 1718–1694 BC	3473±32 3370±31	SN
Kvibille 137, hus 12	24,5	5,5	4,4	2,8	odaterat		
Skrea 162, A4846*			4	2,5	1887–1517 BC 1619–1495 BC	3395±75 3265±30	SN-Brå p I

Tabell 1: I tabellen redovisas samtliga hus med nedsänkt golv som har undersökts i södra Halland. Hus med helt nedsänkt golv är markerade med asterisk.

av hus med helt nedsänkt golv kontra hus med delvis nedsänkt golv. Det som förenar under det cirka 800 år långa spannet i ¹⁴C-dateringarna är det nedsänkta golvet, föremålsinventariet med keramik och flintavslag/avfall, i viss mån förekomsten av flathuggna flintredskap och i enstaka fall malstenar och ett rikligt makrofossilt material.

Genomgången visar även att samtliga hus har innehållit en ansenlig mängd föremål (tabell 3). Föremålssammansättningen har därutöver varit av liknande karaktär med keramik, flintredskap, och/eller redskap av bergart. Då föremålen påträffas, i samtliga fall utom ett (hus 7, RAÄ 69, Tjärby socken), i eventuella golvlager samt i sekundära lager i de nedsänkta golvdelarna kan föremålen rätt och slätt tolkas som avfall. Vad som egentligen utgörs av offernedläggelser är vanskligt att säkert uttala sig om. Dock finns det vissa kontextuella likheter husen emellan och föremålets spridning i såväl sannolika brukslager som i sekundära igenfyllningslager inom samma anläggning som visar att det har förekommit ett snabbt igenfyllningsförlopp. Det vill säga en medveten handling där huset har övergivits, kanske till och med ”stängts” och där det i vissa fall beretts ny plats för en ny byggnation (exempelvis RAÄ 69, Tjärby socken).

Tabell 2: Samtliga ¹⁴C-dateringar på ovan nämnda hus ordnade efter äldsta till yngsta datering samt efter hus.

De föremål som påträffas i återfyllningslagren i de nedsänkta golven utgör föremål som i stort var samtida med husens brukningstid. På flertalet av de undersökta platserna har endast ett hus undersökts, vilket innebär att det är sannolikt att materialet härrör från husets brukningstid. I de fall flera hus har återfunnits i närheten av andra hus med nedsänkt golv, såsom exempelvis Skrea 223, så är det sannolikt att om ett hus har övergivits till förmån för ett nytt så har det äldre huset raserats och marken återställt. I exempelvis Tjärby så har ett snabbt igenfyllningsförlopp kunnat skönjas, vilket ytterligare kan indikera en sorts markberedning av platsen. I just Tjärby finns också indikationer på att de två husen med nedsänkt golv kan ha ersatts av varsitt treskeppigt hus (Nordvall 2018a).

RAÄ-nr	Hus / Anläggning	Keramik	Flintredskap	Avslag, bearbetad	Kärna	Knacksren	Malsten	Brändaben	Vätynged
69, Tjärby	7	x							
69, Tjärby	12	x	x						
117, Stafsinge	7	x	x		x		x		
126, Eldsberga	A95	x		x		x	x		
75, Övraby		x	x					x	
223, Skrea	1	x	x	x		x			
223, Skrea	2	x		x					
223, Skrea	3	x	x	x		x			
70:2, Slöinge	A250	x	x		x				x
108, Söndrum	24	x	x					x	
108, Söndrum	25	x				x	x	x	
98, Vinberg	A16	x						x	
3, Årstad	A250	x							
133, Stafsinge	7	x						x	
137, Kvibille	12								
162, Skrea	A4846	x							

Tabell 3: En sammanfattande tabell över förekomst av föremål som påträffats i de ovan redovisade husen. Här redovisas inte flintavslag/avfall.

Konstruktionsmässigt synes husen ha skiljt sig åt något och det kan hållas för troligt att husen har uppförts olika rent byggnadstekniskt. Som exempel kan de två husen från RAÄ 108, Söndrums socken nämnas, vilka sannolikt har uppförts på två skilda vis (se Nordvall 2018b). Hus 25, vilket har haft ett helt nedsänkt golv, har troligen uppförts med en enklare takkonstruktion tillsammans med väggar av torv. I motsats står hus 24, vilket synes ha varit uppfört med väggstolpar placerade så att en svagt konvex vägg har skapats, vilken sannolikt har varit lerklinad. En tolkning av de två husen gör också gällande att gaveländarna i husens sydöstra delar kan ha varit öppna (Nordvall 2018b).

Även funktionsmässigt förefaller husen i denna sammanställning skilja sig åt. Att husens nedsänkta delar har använts som stall och att det är orsaken till de nedsänkta golven synes inte vara troligt. Vi bör tänka oss att husen har varit av bofast karaktär och att det i husen har förekommit flertalet aktiviteter, i likhet med hus utan nedsänkt golv. Dock bör det ha funnits särskiljande aktiviteter gällande de nedsänkta golven. Här kan förvaringsmässiga fördelar ha funnits, ifråga om svalare/jämnare temperatur och liknande. Avslutningsvis kan en konsensus nå utifrån ekonomiska betingelser, ifråga om tillgång på byggnadsmaterial och den jämnare temperatur som sannolikt har uppnåtts genom att sänka ner golvnivån, tillsammans med människors förhållningssätt till traditioner. Som vi inledningsvis har

sett finns ett flertal tolkningar kring husens funktion och det som förefaller rimligt i fråga om funktion och tradition synes vara att husen har haft olika funktioner men att byggtekniken är kulturellt betingad utifrån ekonomiska och funktionella grunder.

Referenser

- Artursson, M., Karsten, P., & Strömberg, B. 2005. Aspekter på samhällsutveckling. I: Lagerås, P. & Strömberg, B. (reds). *Bronsåldersbygd 2300-500 f.Kr.*. Skånska spår – arkeologi längs Västkustbanan. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Syd. Lund.
- Björhem, N. & Sävestad, U. 1989. *Fosie IV. Byggnadstradition och bosättningsmönster under senneolitikum*. Malmöfynd 5. Malmö museer. Malmö.
- Boas, N-A. 1991. Late Neolithic and Bronze Age Settlements at Hemmed Church and Hemmed Plantation, East Jutland. *Journal of Danish Archaeology* 10.
- Borna-Ahlkvist, H. 2002. *Hällristarnas hem. Gårdsbebyggelse och struktur i Pryssgården under bronsålder*. Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar, Skrifter 42. Stockholm.
- Callmer, J. 1973. Preliminary report on a Complex of Buildings from the Late Neolithic – Early Bronze Age at Norrvidinge, Scania. I: Malmer, P. *Meddelanden från Lunds Universitets historiska museum 1971-1972*. Lund.
- Carlie, A. 2004. *Fortida byggnadskult. Tradition och regionalitet i södra Skandinavien*. Arkeologiska undersökningar, Skrifter No 57. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Carlie, L. 2012. *Boskapsskötarnas hus – ett nedsänkt hus från äldsta bronsålder*. Halland, Övraby socken, RAÄ 75, Vrangelsro 5:3. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer. Kulturmiljö Halland. Halmstad.
- Engelmark, R. 2001. Bilaga 22. Analys av förkolnade växtrester från Skrea 162, Skrea sn, Halland. I: Ryberg, E. & Wranning, P. (reds) *Landskap i förändring. Teknisk rapport från de arkeologiska undersökningarna av RAÄ 106, 162, 193 och 195, Skrea socken, Halland. Volym 2*. Hallands läns museer, Landsantikvarien. Riksantikvarieämbetet. Kungsbacka.
- Fors, T. 1996. *Rostningsgropar från bronsåldern vid Eldsberga*. RAÄ 126, Eldsberga 44:1, Eldsberga socken, Halland. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 1996:7. Stiftelsen Hallands läns museer, Landsantikvarien. Halmstad.
- Hadevik, C. 2009. *Sunken Floor Houses of the Funnel Beaker Culture: A Methodological Problem*. Lund Archaeological Review. Vol. 15–16. 2009–2010.
- Hadevik, C. 2010. Trattbägarkulturen i Malmöområdet. I: Hadevik, C. & Steineke, M. (reds). *Citytunnelprojektet. Tematisk rapportering av Citytunnelprojektet*. Rapport över arkeologisk slutundersökning Rapport nr 48. Malmö museer, Arkeologienheten. Malmö.
- Hvass, S. 1978. A House of the Single-Grave Culture excavated at Vorbasse in Central Jutland. I: Becker, C. J. (red). *Acta Archaeologica*, Vol. 48. 1977. Köpenhamn.

- Kadefors, O. & Nilsson, M. 2018. *Väst om Stommakulle. Boplatsundersökning av lämningar från bronsålder och förromersk järnålder*. Arkeologisk undersökning 2016. Halland, Falkenbergs kommun, Stafsinge socken, Stafsinge 2:194, 2:204, RAÄ 132, 133 och 148. Arkeologiska Rapporter, Stiftelsen Hallands Läns museer, 2018:1. Kulturmiljö Halland. Halmstad.
- Larsson, L. 1992. Settlement and environment during the Middle Neolithic and Late Neolithic. I: Larsson, L., Callmer, J. & Stjärnqvist, B. (red). *The Archaeology of the Cultural Landscape. Field Work and Research in a South Swedish Rural Region*. Acta Archaeologica Lundensia. Series in 4. No 10.
- Mattsson, L. 2010. *Från mesolitikum till tidig medeltid på 100 meter*. Halland, Stafsinge socken, Väg 747, Stafsinge 5:2, RAÄ 117. Arkeologiska rapporter från Hallands läns-museer 2010:4. Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland. Halmstad.
- Mattsson, L. 2011. *Förskola med förhistoria – en plats med historia och framtid*. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2011:5. Arkeologisk undersökning. Halland, Kvibille socken, Halmstad kommun, Kvibille 2:31, RAÄ 137. Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland. Halmstad.
- Nordvall, L. 2015. *Albinsro. Bebyggelseutveckling från senneolitikum till idag*. Arkeologisk undersökning 2011. Halland, Söndrum socken, Trottaberg 2:2, RAÄ 108. Arkeologiska rapporter från Kulturmiljö Halland 2015:3. Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland. Halmstad.
- Nordvall, L. 2018a. Mellan två och tre skepp – byggnadsskick och förändring under senneolitikum och äldre bronsålder. I: *Utskrift 16*. Stiftelsen Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland. Halmstad.
- Nordvall, L. 2018b. Hus med nedsänkt golv – konstruktion och funktion via 3D-visualisering. I: *Utskrift 16*. Stiftelsen Hallands läns museer, Kulturmiljö Halland. Halmstad.
- Ryberg, E. 2001a. RAÄ 162 – Undersökning 1996. I: Ryberg, E. & Wranning, P. (reds) *Landskap i förändring. Teknisk rapport från de arkeologiska undersökningarna av RAÄ 106, 162, 193 och 195, Skrea socken, Halland. Volym 2*. Hallands läns museer, Landsantikvarien. Riksantikvarieämbetet. Kungälv.
- Ryberg, E. 2001b. Bilaga 25. 14C-dateringar för RAÄ 106, 162, 193 och 195, Skrea socken. I: Ryberg, E. & Wranning, P. (reds) *Landskap i förändring. Teknisk rapport från de arkeologiska undersökningarna av RAÄ 106, 162, 193 och 195, Skrea socken, Halland. Volym 2*. Hallands läns museer, Landsantikvarien. Riksantikvarieämbetet. Kungälv.
- Sarauw, T. 2006. *Bejsebakken. Late Neolithic Houses and Settlement Structure*. Nordiske for-tidsminder, Series C, volume 4. Det kongelige nordiske oldskriftselskab. København.
- Sarauw, T. 2007. *On the Outskirts of the European Bell Beaker Phenomenon – the Danish Case*. www.jungsteinSITE.de.
- Schaller Åhrberg, E. & Streiffert, J. 1994. *Åttatusen år vid Ätran*. Projekt Västgas I. Arkeologisk undersökning av fornlämning 96 och 98, Tägarp 6:10, Vinbergs socken, Falkenbergs kommun, Halland. Arkeologiska resultat, UV Väst 1994:3. Riksantikvarieämbetet, Byrån för arkeologiska undersökningar.

- Simonsen, J. 1983. A Late Neolithic House Site at Tastum, Northwestern Jutland. I: Kristiansen, K. & Nielsen, P., O., (reds) *Journal of Danish Archaeology, Volume 2*. Odense University Press. Odense.
- Simonsen, J. 2017. *Daily Life at the Turn of the Neolithic. A comparative study of longhouses with sunken floors at Resengaard and nine other settlements in the Limfjord region, South Scandinavia*. Museum Salling. Jutland Archaeological Society. Jutland Archaeological Society Publications Vol. 98. Aarhus.
- Stig Sørensen, M. L. 2010. Households. I: Earle, T. & Kristiansen, K. *Organizing Bronze Age Societies. The Mediterranean, Central Europe & Scandinavia compared*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Streiffert, J. & Strömberg, B. 1998. *Gravar och boplatslämningar vid Sannarp*. Sannarp 1:1, RAÄ 3, Årstads socken, Falkenbergs kommun, Halland. Arkeologiska resultat, UV Väst rapport 1998:8. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar. Kungsbacka.
- Strömberg, B. 1993. *Halland, Slöinge socken, RAÄ 70:2 och RAÄ 116*. Arkeologisk undersökning 1990. Hallands länsmuseum, Uppdragsverksamheten, Halmstad 1993, Riksantikvarieämbetet, UV-Väst.
- Tesch, S. 1993. *Houses, Farmsteads, and Long-term Change. A regional Study of Prehistoric Settlements in the Köpinge Area, in Scania, Southern Sweden*. Uppsala universitet. Uppsala.
- Vandkilde, H. 2007. *Culture and Change in Central European prehistory - 6th to 1st millennium BC*. Aarhus University Press. Aarhus.
- Vandkilde, H. 2009. Communities with Bell Beaker Transculture. Discussion. *NAR*. Norwegian Archaeological Review. Volume 42, No. 1.
- Westergaard, B. 2009. *Klockbägare i N-bygd? Senneolitiska hus i Halland*. Halland, Skrea socken, Gödastorp 3:11, del av RAÄ 223. UV Väst rapport 2009:14, Arkeologisk undersökning. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen arkeologiska undersökningar. Mölndal.
- Wranning, P. 2011. *Tjärby Södra. Bosättning och gårdar från bronsålder och förromersk järnålder*. Människan och landskapets olika dimensioner, teknisk rapport 4, Arkeologiprojekt utmed Väg 117, Daggarp – Skogaby. Arkeologiska rapporter från Hallands länsmuseum 2011:1. Halland, Tjärby socken, Tjärby 10:2, RAÄ 69. Hallands länsmuseum, Kulturmiljö Halland. Halmstad.

UTSKRIFT 15 är ett temanummer som belyser resultaten från de arkeologiska undersökningar som utfördes inför omläggandet av Väg 117, numera Riksväg 15, genom tre socknar i Laholms kommun.

I tio artiklar presenteras och diskuteras lämningar alltifrån mesolitikum till medeltid via neolitikum, brons- och järnålder, med fokus på Laholmstrakten och med jämförande utblickar i såväl resten av Halland som i Sydskanandinavien.

Titeln **Vägsjäl** är en medveten felstavning och åsyftar till såväl vägsträckans, men också till dess närområdes själ liksom till den plats dessa tagit i våra egna själar under de femton år som löpt sedan projektet startade.